

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 378

О. Й. Карабін

Стрімкий розвиток науки і техніки впродовж останніх десятиріч став основою інтенсивного глобального процесу інформатизації в усіх сферах функціонування суспільства. Інформатизація та комп'ютеризація сучасного суспільства призводять до значного зростання обсягів інформації, які є стратегічними ресурсами, як і традиційні й енергетичні матеріали. Інформатизація споріднюється з освітнім процесом в одержанні та передачі інформації з використанням усіх можливих інформаційних технологій. Згідно із Законом України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” інформатизація освіти визнана одним із пріоритетних державних завдань [2]. “Інформатизація освіти – у широкому розумінні – комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами і технологією, у вузькому – упровадження в заклади системи освіти інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції та педагогічних технологій, які базуються на цих засобах” [8].

На думку Р. С. Гуревича, М. Ю. Кадемії на сьогодні освіта не в змозі ефективно задовольняти потреби суспільства, не застосовуючи інформаційні технології, в основі яких є комп'ютерна техніка, розвинута інформаційна база знань і система телекомунікацій.

Метою статті є висвітлення особливостей упровадження інформаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін.

Загальна інформатизація й ефективна стратегія нових пріоритетів з урахуванням інноваційних процесів на сучасному етапі розвитку освіти є можливою з широким упровадженням інформаційних технологій та

утворенням на їх основі перспективного інформаційного середовища у системі підготовки майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін. Розглянемо спорідненість інформатизації з освітнім процесом і потреби сучасного етапу науково-технічної революції з використанням інформаційних технологій у житті людини та суспільства (рис. 1).

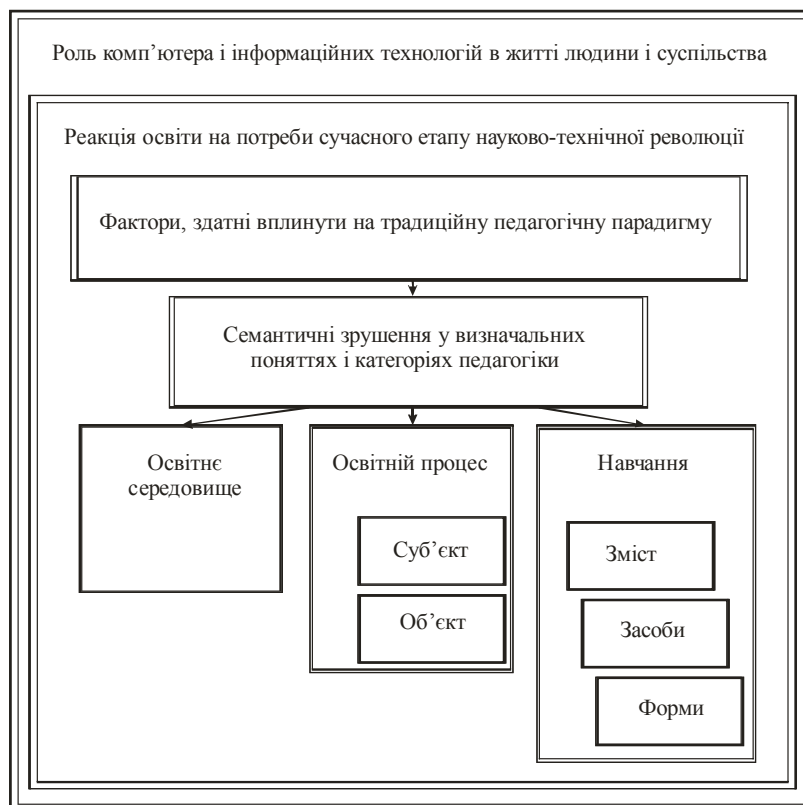

Рис. 1. Інформаційні технології в освітньому ракурсі (за Л. А. Дунаєвою) [1]

Професійна підготовка майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін є фундаментом, з якого починається вирішення проблем освіти, і ґрунтується не лише на знаннях у певних професійних галузях педагогіки, психології, але й на загально-освітньо-інформаційній культурі. Кожному майбутньому вчителю гуманітарних дисциплін потрібна ґрунтовна підготовка, що спонукатиме до креативного-інноваційного вирішення професійних завдань з їх використанням, до зростання відповідних педагогічних професійних якостей. Підвищення педагогічного професіоналізму не є можливим без якісної підготовки в сфері інформаційних і телекомунікаційних або освітніх технологій. Вони є потужним інструментом прискорення прогресу в усіх сферах суспільного розвитку, що

визначають міру доступу до нового інформаційного стилю життя суспільства та сформованості освітнього середовища. Системний підхід до інформатизації, реалізований у вищому навчальному закладі, може бути зразком для майбутніх вчителів, подальша професійна діяльність яких буде суттєво допомагати ефективній інформатизації всієї системи освіти.

Така професійна підготовка майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін є можливою, завдяки: інтенсивному розвитку сфери освіти, особливостям роботи з інформацією, системному підходу до формування сукупності індивідуальних освітніх умінь і систематизації знань, системоутворюючому призначенню інформаційних технологій.

Удосконалення та модернізація сучасної системи освіти привертає посилену увагу науковців до проблеми інтеграції інформаційних технологій до змісту й організації навчального матеріалу, педагогічної діяльності викладача і навчальної роботи майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін в інформаційному середовищі. Ефективне використання інформаційних технологій сприяє підвищенню якості освітнього процесу, посиленню національної освіти та науки у відкритому освітньому просторі і надає можливість вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію якісно нового рівня.

В. Г. Кінелев так характеризував використання інформаційних технологій: “Комп’ютер, інформаційна техніка та технологія виступають не просто як помножувачі інтелекту – вони відкривають нові виміри свідомості. А жива комунікація, невід’ємна від інформаційних технологій, пов’язує ці вимірювання в єдине ціле, утворюючи впорядковану систему нової культури”.

Проаналізуємо, який зміст вкладають науковці у поняття “інформаційні технології”.

У словнику Енциклопедії британка під інформаційною технологією пропонується розуміти: “Придбання, запис, організацію виправлення, відображення та розповсюдження інформації. В останні роки цей термін найчастіше застосовується в комп’ютерній обробці інформації”.

Український тлумачний словник “Словопедія” подає інформаційну технологію як: “Сукупність методів і засобів (технічних, програмних, організаційно-технологічних тощо), що забезпечують збір, накопичення, обробку, збереження, передавання та подання інформації в різних сферах людської діяльності”.

Термін “інформаційні технології” ввів В. М. Глушков, який визначає інформаційні технології як процеси, пов’язані з опрацюванням і передаванням інформації.

І. В. Соколова визначає, що інформаційні технології – це система загально-дидактичних, психологічних, технологічних процедур взаємодії суб’єктів навчально-виховного процесу у вищій школі з урахуванням технічних та людських ресурсів, які спрямовані на формування інформаційної компетенції майбутніх фахівців.

Під інформаційними технологіями П. І. Образцов пропонує розуміти систему загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, методичних процедур взаємодії педагогів і тих, кого навчають, з урахуванням технічних та людських ресурсів, спрямованих на проектування і реалізацію змісту, методів, форм та інформаційних засобів навчання, що відповідають його меті, особливостям майбутньої діяльності і вимогам до професійно важливих якостей фахівця.

На думку М. І. Жалдак, під інформаційною технологією розуміється сукупність методів та технічних засобів збору, організації, збереження, опрацювання, передачі і подання інформації, що розширює знання людей та розвиває їх можливості у процесі керування технічними і соціальними процесами.

Ураховуючи подані формулювання, вважаємо, що *інформаційні технології* – це цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів, нових систематизованих методів, сучасних технічних та програмних засобів одержання, збереження, обробки і передачі інформації з інтерактивним програмно-методичним супроводом, який відповідає запитам навчально-

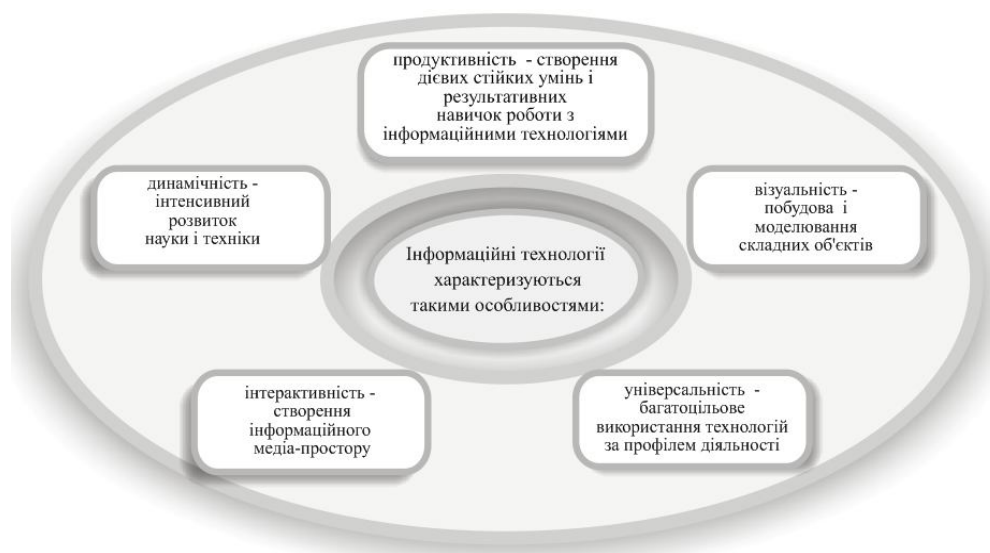
виховного процесу та особливостям майбутньої діяльності фахівця на сучасному етапі розвитку освіти.

Відповідно до предмета нашого дослідження інформаційні технології є педагогічним інструментом, що забезпечує ефективність взаємодії керівництва процесом навчання й учасниками навчального процесу. Вони стають невід'ємною складовою процесу одержання, обробки інформації, які відповідають запитам у системі підготовки майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін. Характерною особливістю системи професійної педагогічної освіти є наявність в системі домінуючого елемента – інформаційного середовища, яке забезпечує ефективне та якісне використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Інформаційні технології не лише впливають на характер трансформації світової цивілізації, а й викликають масову потребу в самостійному навчанні та постійному підвищенні кваліфікації, у першу чергу, майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін.

У межах нашого дослідження виокремлюємо такі особливості інформаційних технологій для майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін: динамічність – інтенсивний розвиток науки і техніки; інтерактивність – створення інформаційного медіа-простору; візуальність – побудова та моделювання складних об'єктів; універсальність – багатоцільове використання технологій за профілем діяльності; продуктивність – створення дієвих стійких умінь і результативних навичок роботи з інформаційними технологіями (рис. 2).

Але говорити про інформаційні технології можна лише в тому випадку, якщо вони:

- задовольняють основні принципи педагогічних технологій (попереднє проектування, відтворюваність, цілісність);
- вирішують завдання, які раніше в дидактиці не були вирішені;
- є засобом підготовки та передавання інформації тому, кого навчають, на основі комп'ютерної й інформаційної техніки [4].

Рис. 2. Характерні особливості інформаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін у системі інформаційного середовища

У дослідженні О. Б. Кобзар подано аналіз досвіду та результатів експериментального використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи. Науковцем узагальнено висновки, що становлять неабиякий інтерес для дослідників цієї теми. Серед них виокремимо такі:

- а) інформаційні технології здатні прискорити процес гуманізації вищої освіти;
- б) інформаційні технології формують професійно орієнтовані знання;
- в) застосування інформаційних технологій є виправданим, тобто доцільним, лише в разі відчутного підвищення якості знань [3].

У дослідженнях П. І. Образцова [4] інформаційні технології є комплексом систем (загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, методичних процедур) взаємодії тих, хто навчає, і тих, кого навчають, спрямованих на проектування і реалізацію змісту, методів, форм та інформаційних засобів навчання.

Для майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін важливу роль відіграють такі засоби інформаційних технологій, які використовуються при формування готовності до фаху:

– електронно-навчальне програмне забезпечення, програмне забезпечення для автоматизованої обробки і передачі даних у реальному масштабі часу, інтерактивні діалогові програми, навчальні тренажери, тьютори, навчально-контролюючі тестові системи;

– гіпертекстові, навчаючі системи на базі мультимедіа технологій, технології моделювання, системи створення відео-лекцій, 3D-технології;

– інтелектуально-навчаючі експертні системи, системи управління базами даних;

– апаратне забезпечення, інтерактивні дошки;

– засоби телекомунікації, електронна пошта, локальні та глобальні комп'ютерні мережі, супутниковий зв'язок, web-сервери Інтернету;

– телеконференції, вебінари, онлайн-семінари, тренінги, Web технології;

– електронні бібліотеки, електронні каталоги бібліографічних баз даних, видавничі системи, електронні підручники, довідкові системи, інформаційно-пошукові системи, словники, енциклопедії, електронні видання.

Ці засоби інформаційних технологій для майбутніх вчителів вищих навчальних закладів є засобами навчально-пізнавальної і науково-дослідної діяльності, ефективним інструментом інтенсифікації процесу навчання, що надає можливість вирішувати не лише стандартні завдання, але й завдання, що вимагають творчого підходу [5].

Для нашого дослідження імпонує позиція І. В. Роберта стосовно функціональних можливостей засобів інформаційних технологій, які створюють передумови для інтенсифікації процесу навчання:

– негайний зворотний зв'язок між користувачами та засобами інформаційних технологій;

– комп'ютерна візуалізація інформації про досліджувані об'єкти чи закономірності процесів, явищ як тих, що реально відбуваються, так і "віртуальних";

– архівне збереження достатньо великих обсягів інформації з можливістю їх передачі, а також легкого доступу та звертання користувача до центрального банку даних;

– автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової діяльності, а також обробки результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового повторення фрагменту чи самого експерименту;

– автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, організаційного керування навчальною діяльністю і контролю за результатами засвоєння [6].

У структурі засобів інформаційних технологій виокремлюються такі складники: інформаційно-обчислювальна техніка; інформаційне забезпечення педагогічного процесу (методичні та дидактичні засоби); програмно-методичне забезпечення процесу підготовки; технологічні системи обробки інформації, які забезпечують ефективне використання технічних засобів і методів наукових інформаційних технологій. Вони містять: нові технології комунікацій на основі локальних та глобальних мереж; нові технології обробки інформації на основі персональних комп'ютерів і спеціалізованих робочих місць; нові технології прийняття рішень на основі засобів штучного інтелекту – баз знань, експертних систем, систем моделювання з різними формами подання ситуацій, що моделюються, тощо; технології обробки інформації, що прийняті в інформатиці та не пов'язані з використанням комп'ютерів; знання, які забезпечують фахівцю успішне вирішення професійних завдань в умовах інформаційної взаємодії [7].

Вважаємо, що впровадження інформаційних технологій у процес інформаційної підготовки майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін з використанням засобів опрацювання інформації в усіх сферах навчального процесу досягається за допомогою:

– забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу;

– запровадження дистанційного навчання із застосуванням у навчальному процесі та бібліотечній справі інформаційно-комунікаційних технологій разом із традиційними засобами;

– розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб; випуску електронних підручників;

– створення індустрії сучасних засобів навчання, які відповідають світовому науково-технічному рівню.

При опануванні конкретних складових інформаційних технологій майбутніми вчителями гуманітарних дисциплін ключовими питаннями є: вивчення методів активізації пізнавальної діяльності студентів та єдність методичного підходу до них, взаємодія й інтеграція технічних апаратних і програмно-методичних засобів інформаційного впливу. Вони нададуть можливість формувати наукові основи, цілісне світорозуміння та інформаційний світогляд, які будуть необхідні в інформаційному середовищі.

Отже, у контексті зазначених вище фактів можна стверджувати, що процес підвищення педагогічного професіоналізму майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін на базі сучасних інформаційних технологій можна реалізувати за допомогою інформаційного середовища.

Список використаної літератури

1. Дунаева, Л. А. Дидактическая интегрированная информационная среда для иностранных учащихся гуманитарных специальностей, изучающих русский язык как средство научного общения : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Дунаева Л. А. ; Моск. гос. ун-т. им. М. В. Ломоносова. – М. : РГБ, 2007. – 353 с.

2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Освітній портал. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>.

3. Кобзар, О. Б. Дидактична роль нових інформаційних технологій у навчальному процесі вищої медичної школи / О. Кобзар // Проблеми освіти. Серія : Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К., 2002. – Вип. 32. – С. 86–96.

4. Образцов, П. И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения / П. И. Образцов. – Орел, 2000. – 145 с.

5. Прадівляний, М. Г. Формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Прадівляний М. Г. ; Вінницький національний технічний університет. – Вінниця, 2006. – 191 с.

6. Роберт, И. В. Распределенное изучение информационных и коммуникационных технологий в общеобразовательных предметах / И. В. Роберт // Информатика и образование. – 2001. – № 5. – С. 12–16.

7. Романишина, О. Я. Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Романишина Оксана Ярославівна ; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 177 с.

8. Фіцула, М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.